

HENRYK SZALENIEC

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

ZIARNO EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH W POLSCE ZOSTAŁO ZASIANE ÓWIERĆ WIEKU TEMU

Wprowadzenie zmiany zwykle jest możliwe, gdy znajduje ona wystarczającą liczbę zapaleńców, którzy przez lata będą jej promotorami niezależnie od tego, jak wielki opór napotkają. Jest mało prawdopodobne, aby taka grupa powstała bez lidera, który potrafi zapewnić dostrzegalność celu przez prawie ćwierć wieku w dziedzinie tak trudnej, jak ocenianie osiągnięć uczniowskich. Śmiem twierdzić, że pionierskie działania profesora Niemierki powiązane z przygotowaniem Polski do udziału w II Międzynarodowych Badaniach Porównawczych z Przedmiotów Przyrodniczych (SISS – *Second International Science Study*) były rzeczywiście przygotowaniem gruntu do wprowadzenia egzaminów zewnętrznych.

Fot. 1. Uczestnicy seminarium pomiaru dydaktycznego

W ramach seminarium pomiaru osiągnięć Profesor zgromadził prawie stuosobowy zespół nauczycieli szkolnych i akademickich, którzy po ukończeniu kursu pomiaru dydaktycznego, a potem w większości kursu dla wykładowców, doświadczyli pełnego cyklu badań empirycznych, począwszy od ich zaplanowania, tworzenia i doskonalenia narzędzi, poprzez organizację badań, aż do analiz i komunikowania wyników. Komunikowania nie tylko poprzez jedenaście tomów opracowań w ramach tzw. programu resortowego, ale w codziennych spotkaniach z nauczycielami na kursach, konferencjach i studiach podyplomowych.

Można wyróżnić pięć istotnych aspektów tych, dzisiaj już historycznych, wydarzeń poprzedzających powstanie w 19 r. programu Nowa Matura:

1. wdrażanie metodologii badań opartej na klasycznej teorii testu rozwijanej przez profesora Niemierkę,
2. przenikanie do Polski doświadczeń metodologicznych z IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement),
3. przygotowanie kadry specjalistów pomiaru dydaktycznego i potencjalnych autorów testów,
4. przygotowanie kadry praktyków potrafiących zaplanować i prowadzić samodzielnie badania o zasięgu wojewódzkim i międzywojewódzkim,
5. tworzenie środowiska akademickiego i oświatowego przychylnego pomiarowi dydaktycznemu.

Powróćmy do pierwszego aspektu. Adaptacja na grunt Polski taksonomii Blooma, a potem wprowadzenie skróconej taksonomii ABC autorstwa Profesora oraz trójwymiarowego modelu treści dało podstawy do profesjonalnego podejścia do tworzenia narzędzi pomiaru najpierw w badaniach kompetencji, a potem w egzaminach zewnętrznych. Prace Profesora nad teorią testu wielostopniowego znalazły szczególne odzwierciedlenie w praktyce tworzenia własnych narzędzi przez nauczycieli wielu przedmiotów nauczania. Dla tych nauczycieli wprowadzenie zewnętrznego egzaminu było bardziej zrozumiałe i łatwiejsze do przyjęcia.

Wieloletni kontakt z IEA i żmudne prace wspomnianego już zespołu członków seminarium prowadzonego przez Profesora nad doskonaleniem narzędzi do pomiaru osiągnięć naszych uczniów w zakresie przedmiotów przyrodniczych uzmysłowiły nam, jak ważnym etapem jest pilotaż i standaryzowanie arkuszy przeznaczonych do badań, a także i do egzaminów. Dzisiaj, w piątym roku doświadczeń z egzaminami zewnętrznymi, ciągle nie jesteśmy w stanie dorównać tym wzorom.

Na szczególne podkreślenie zasługuje przygotowanie kadry. I to nie tylko kadry praktyków, ale i tych, którzy przez lata razem z Profesorem współtworzyli najpierw kursy, a potem Podyplomowe Studium Pomiaru Dydaktycznego. Niewiele jest osób, które uczestniczyły w programie Nowa Matura, a nie są absolwentami tego studium. Znaczna też część pracowników okręgowych komisji egzaminacyjnych zdobywała szlify autorów arkuszy i organizatorów egzaminu właśnie na studium prowadzonym przez Profesora.

Fot. 2. Absolwenci Studium Pomiaru Dydaktycznego 2004

Wiele z tych osób, zanim rozpoczęło pracę w okręgowych komisjach egzaminacyjnych, samodzielnie organizowało badania osiągnięć uczniów pod patronatem kuratorów oświaty i przy znacznym zaangażowaniu wojewódzkich ośrodków metodycznych. Szeroki nurt badań kompetencji, wywodzący się z Eksperymentu Wałbrzyskiego, był mocno wspierany teoretycznie przez Profesora. Badania kompetencji na zakończenie ośmioletniej szkoły podstawowej były rzeczywiście pierwszym egzaminem zewnętrznym wdrożonym w Polsce w siedmiu województwach (dolnośląskie, lubelskie, małopolskie, podkarpackie, pomorskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie). Eksperyment związany z badaniem kompetencji uczniów klas VIII odegrał istotną rolę w pracach nad obecnymi egzaminami zewnętrznymi. Do dziś w wielu komisjach okręgowych wykorzystywane są tamte doświadczenia, a nauczyciele często nazywają sprawdzian badania kompetencji. Innym pokłosiem tych badań jest Instytut Badań Kompetencji w Wałbrzychu – niepubliczna placówka zapewniająca szkołom kompleksowy serwis w zakresie pomiaru osiągnięć.

Na szczególne podkreślenie zasługuje aspekt piąty, związany z działalnością naukową, pisarską i dydaktyczną Profesora, czyli tworzenie środowiska akademickiego i oświatowego przychylnego pomiarowi dydaktycznemu.

Niektóre z Jego książek, takie jak: *Pomiar sprawdzający w dydaktyce. Teoria i zastosowania* (PWN, Warszawa 19), *Między oceną szkolną a dydaktyką* (WSiP, Warszawa 19), *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki* (WSiP, Warszawa 19), *Pomiar wyników kształcenia zawodowego* (BKKK, Warszawa 19), *Pomiar wyników kształcenia* (WSiP, Warszawa 19), *Ocenianie szkolne bez tajemnic* (WSiP, Warszawa 2002), weszły do kanonu stałych lektur czynnych nauczycieli oraz osób zajmujących się egzaminami zewnętrznymi.

Począwszy od 19 r., odbyło się dziesięć konferencji z cyklu Diagnostyka Edukacyjna pod naukowym przewodnictwem profesora Niemierki. Dorobek tych konferencji to przede wszystkim jedenaście tomów wydawnictw konferencyjnych.

Fot. 3. X Jubileuszowa Konferencja z cyklu Diagnostyka Edukacyjna

Konferencje stwarzają nie tylko platformę do wymiany doświadczeń podczas prezentacji doniesień badawczych i dyskusji panelowych. To szkoła pisarstwa także dla początkujących autorów, którzy mają okazję skorzystać z uwag Profesora, będącego głównym współredaktorem każdego z tomów. Warto podkreślić, że w połowie przypadków współorganizatorami konferencji były okręgowe komisje egzaminacyjne w Jaworznie, Krakowie, Łodzi i Wrocławiu. Z konferencji na konferencję przybywa też uczestników i autorów z Centralnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych.

Problematyka egzaminów zewnętrznych wpisuje się tylko w niektóre z wielu nurtów diagnostyki edukacyjnej. Ale to właśnie na forum konfe-

rencji pod naukowym kierownictwem profesora Niemierki częściej pojawiają się doniesienia z innych krajów związane z problematyką egzaminacyjną. To na tych konferencjach jest miejsce na dojrzewanie takich przedsięwzięć związanych z komunikowaniem egzaminów zewnętrznych, jak pomiar edukacyjnej wartości dodanej, zrównywanie wyników egzaminów poprzez kolejne lata czy też zastosowanie wieloczynnikowego skalowania Rascha do porównania sposobu oceniania przez różnych egzaminatorów.

Fot. 4. Warsztaty podczas X Konferencji poświęcone metodzie ekwicyntylowej zrównywania wyników egzaminów. W pierwszej ławce koledzy z testowego Centrum z Kijowa

Warto jeszcze wspomnieć, że to właśnie z inicjatywy Profesora na konferencji z cyklu Diagnostyka Edukacyjna w Łodzi w 2003 r. powstało Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej.

Szczególnie sobie cenię osobiste kontakty Profesora z krakowską OKE przy okazji konwersatoriów na pałace w danej chwili tematy. Zamieszczone poniżej zdjęcie przypomina wspólne rozważania w OKE w Krakowie nad zastosowaniem procedury „sędziów kompetentnych” do szacowania parametrów zadań maturalnych przed egzaminem próbnym w 2004 r. Praktycznym rezultatem tego małego, liczącego kilkanaście osób konwersatorium było oszacowanie przez szeroki zespół sędziów kompetentnych, parametrów zadań do arkuszy z wszystkich przedmiotów w przypadku, gdy nie było można przeprowadzić badań standaryzacyjnych (przyszli maturzyści byli dopiero w połowie II klasy).

Spotkania z Profesorem zawsze mają szczególne znaczenie. Dają wsparcie naukowe i zachętę do dalszych poszukiwań do doskonalenia młodego, a jednak narażonego już na rutynę systemu egzaminacyjnego.

Fot. 5. Część zespołu uczestników konwersatorium w OKE Kraków

Zamiast podsumowania

2005 rok to jeden z najtrudniejszych w dotychczasowej historii Centralnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych. Został zrealizowany etap, dla którego przygotowania dziesięć lat temu powstał program Nowa Matura. Wtedy nikt nawet nie marzył, że będzie on bardzo ważną, ale tylko częścią złożonego systemu egzaminów na każdym progu edukacyjnym w polskiej oświacie. Sąsiedzi zza naszej południowej granicy są jeszcze wciąż przed premierą zewnętrznych egzaminów. Jedną z ważnych przyczyn tego, że nam się udało, jest być może fakt, iż ziarno zostało zasiane ćwierć wieku temu...